

Іван пулюй (1845-1918). світлотехнічні дослідження

Шендеровський В.А., д.т.н., проф., Рокіцький О.М.

Інститут фізики НАН України

т. 8 (044) 5250777, факс: 8 (044) 5255574, E-mail: schender@iop.kiev.ua

Систематичну діяльність на цій ниві І. Пулюй розпочав з дослідження деяких процесів у електричних лампах розжарювання з метою їх вдосконалення. І не дивно, адже ідея масового електричного освітлення була на цей час надзвичайно популярною і актуальною. Цій тематиці присвячені дві його статті, опубліковані в 1883 та 1885 роках у Віденському журналі “*Zeitschrift fur Elektrotechnik*”.

Маючи за плечима сильну наукову школу експериментальної фізики проф. А. Кундта та майже десять років науково-дослідницької роботи у фізичних лабораторіях проф. В. Лянга, І. Пулюй підходить до розв’язання існуючої проблеми насамперед як фізик. Це видно вже з першої із згаданих публікацій під назвою “Про електричні розряди в лампах розжарювання із застосуванням струмів високої напруги”[1], яка фактично стала продовженням багаторічної попередньої праці по вивченню електричних розрядів у розріджених газах. У ній автор описує спостережуване жеврійне світіння між платиновими електродами, що утримують вугляну підковоподібну нитку розжарювання, з’ясовує його природу, досліджує вплив на тривалість роботи лампи.

Робота містить багато надзвичайно цікавих наукових спостережень, припущень і тверджень, що були важливими на той час для пізнання суті електричних явищ у вакуумі. Про вагомість цих тверджень можна судити з того, що в цьому ж 1883 році І. Пулюй видав монографію “Промениста електродна матерія і так званий четвертий агрегатний стан”[2], яка була зібранням усіх його попередніх публікацій на згадану тему. Зважаючи на велику зацікавленість цими працями в наукових колах, Лондонське фізичне товариство у 1889 році перевидає її в англomовному перекладі окремим томом серії “*Physikal Memoirs*”, котра присвячена найважливішим фізичним дослідженням світового рівня. Ці праці стали фундаментальними у дослідженні природи і властивостей катодних променів, а, отже, знаковими для епохальних відкриттів Х-променів та електрона.

Як бачимо, зацікавленість І. Пулюя проблемами світлотехніки була тісно пов’язана з його попередніми науковими дослідженнями. Саме це, а також поєднання неординарних експериментальних здібностей з вмінням проаналізувати фізичну суть спостережуваних явищ дозволило йому в короткому часі суттєво покращити робочі параметри освітлювальних ламп розжарювання конструкції Едісона.

Вищезгаданими працями Пулюй привернув до себе увагу відомих промисловців, і вже наприкінці 1883 року його запрошують на посаду консультанта всесвітньо відомої фабрики зброї в австрійському місті Штайр, де згодом він організовує і очолює виробництво освітлювальних ламп

розжарювання власної конструкції, що в скорому часі послужило запрошенню вченого на посаду професора кафедри експериментальної і технічної фізики в Німецькій політехніці у Празі.

З тих пір і до останніх років його життя пов'язане з електротехнікою.

Література

1. Ueber elektrische Entladungen in den Glühlampen bei Anwendung hochgespannter Ströme// Zeitschrift für Elektrotechnik.- 1883.- S. 30-33 [270-273].
2. Strahlende Elektroden-Materie end der sogenannte vierte Aggregatzustand.- Wien: Karl Gerolds Sohn, 1883.- S. 86 [180-247].